

O‘ZBEKISTONDA MA’NAVIY VA MADANIY TARAQQIYOTNING FALSAFIY ASOSLARI VA ZAMONAVIY RIVOJLANISH STRATEGIYALARI

КУЛЬТУРНОГО РАЗВИТИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА

PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL DEVELOPMENT AND CONTEMPORARY DEVELOPMENT STRATEGIES OF UZBEKISTAN

Tishabayeva Lola Arifovna

Farg‘ona davlat texnika universiteti

“Ijtimoiy fanlar va sport kafedrası” katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda ma’naviy va madaniy taraqqiyot masalalariga falsafiy yondashuv asosida kompleks tahlil, ma’naviyat va madaniyatning jamiyat barqaror rivojlanishidagi o‘rni, ularning ijtimoiy, siyosiy va pedagogik jarayonlar bilan uzviy bog‘liqligi, davlat siyosatida ma’naviy-ma’rifiy sohaning ustuvor yo‘nalish sifatida shakllanishi, milliy qadriyatlar va zamonaviy dunyoqarash uyg‘unligi, Jahon va MDH falsafiy qarashlari bilan qiyosiy tahlil orqali O‘zbekistonning ma’naviy-madaniy rivojlanish modeli, ta’lim, san’at, axloqiy-etika va raqamli texnologiyalar orqali ma’naviy taraqqiyotni ta’minlashning nazariy va amaliy jihatlari haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: ma’naviy taraqqiyot, madaniy rivojlanish, falsafiy tahlil, milliy qadriyatlar, ijtimoiy barqarorlik, axloqiy me’yorlar, ta’lim va ma’rifat, globallashuv, raqamli madaniyat.

Аннотация: В данной статье на основе философского подхода к вопросам духовного и культурного развития в Узбекистане рассматриваются комплексный анализ, роль духовности и культуры в устойчивом развитии общества, их неразрывная связь с социальными, политическими и педагогическими процессами, формирование духовно-просветительской сферы в качестве приоритетного направления в государственной политике, гармония национальных ценностей и современного мировоззрения, модель духовно-культурного развития Узбекистана посредством сравнительного анализа с философскими взглядами мира и СНГ, теоретические и практические аспекты обеспечения духовного развития посредством образования, искусства, этики и цифровых технологий.

Ключевые слова: духовное развитие, культурное развитие, философский анализ, национальные ценности, социальная стабильность, моральные нормы, образование и просвещение, глобализация, цифровая культура.

Annotation: This article, based on a philosophical approach to the issues of spiritual and cultural development in Uzbekistan, examines comprehensive analysis, the role of spirituality and culture in the sustainable development of society, their inseparable connection with social, political, and pedagogical processes, the formation of the spiritual and educational sphere as a priority direction in state policy, the harmony of national values and modern worldview, the model of Uzbekistan’s spiritual and cultural development through comparative analysis with world and CIS philosophical views, and the theoretical and practical aspects of ensuring spiritual development through education, art, ethics, and digital technologies.

Keywords: spiritual development, cultural development, philosophical analysis, national values, social stability, moral norms, education and enlightenment, globalization, digital culture.

KIRISH

Ma'naviy va madaniy taraqqiyot har bir jamiyatning barqaror rivojlanishida asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Falsafa fani insonning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va ijtimoiy hayotdagi axloqiy-etik me'yorlarni chuqur tahlil qiluvchi ilmiy yo'nalish bo'lib, jamiyatning ma'naviy va madaniy taraqqiyot jarayonlarini falsafiy konseptlar orqali anglashga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan O'zbek jamiyatining zamonaviy rivojlanishida ma'naviyat va madaniyat masalalari ijtimoiy, siyosiy va pedagogik jarayonlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning o'zaro ta'sirchanligi milliy taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan birini tashkil etadi [7:1–5]. Bugungi kunda O'zbekistonda ma'naviy va madaniy taraqqiyot siyosati davlat darajasida tizimli asosda amalga oshirilmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida o'tkaziladigan yig'ilishlar va kengaytirilgan maslahatlarda ma'naviyat masalalari doimiy diqqat markazida bo'lib, ularni mustahkamlash uchun bir qator muhim tashabbuslar belgilangan. Masalan, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat kengashining kengaytirilgan yig'ilishida davlat rahbari ma'naviyat va madaniyat sohasida 9 ta muhim yo'nalishda tashabbuslar ilgari surilishini ta'kidladi; jumladan milliy g'oyani rivojlantirish, madaniyat markazlarini faoliyatini takomillashtirish, teatr va kino san'atini rivojlantirish hamda ma'naviyat-ma'rifat maskanlarini ochishga alohida e'tibor qaratildi [8:2–4]. Bu tashabbuslar milliy qadriyatlar va zamonaviy dunyoqarash uyg'unligini ta'minlashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar sifatida belgilangan [7:1–5].

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi — 2022–2026" kabi hujjatlar ma'naviy va ma'rifiy rivojlanishni davlatning umumiy taraqqiyot strategiyasi bilan bog'lab, ma'naviy tarbiya, milliy qadriyatlarni mustahkamlash, yoshlar ongini ilmiy va madaniy jihatdan yuksaltirish bo'yicha chora-tadbirlarni belgilaydi. Mazkur strategiyada ruhiy-ma'naviy taraqqiyot yuksak taraqqiyotning ajralmas qismi deb e'tirof etilgan [1:3–12].

Bunday davlat siyosati jamiyatdagi axloqiy-etik qadriyatlarning mustahkamlanishi, shaxsning ruhiy kamoloti va milliy madaniyatning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa falsafaning fundamental konseptlari — inson ontologiyasi, axloq falsafasi va madaniyatshunoslik asoslarini amaliy maydonda mustahkamlash orqali amalga oshiriladi [2:56–60].

O'zbekistonning bugungi ma'naviy va madaniy taraqqiyoti konsepti shaxs va jamiyat o'rtasidagi uyg'unlikni mustahkamlash, milliy qadriyatlarni saqlash va zamonaviy dunyoqarash bilan uyg'unlashtirishni maqsad qilgan strategiya sifatida izohlanadi. Bu yondashuv falsafiy analizning asosiy printsiplari — insoniy yaxshilik, milliy ongning kamoloti, hamda ahloqiy mas'uliyatni ijtimoiy rivojlanish bilan uyg'unlashtirish orqali ijtimoiy barqaror o'sishni ta'minlaydi [5:1–3].

NAZARIY QISIM

Ma'naviy taraqqiyot — bu shaxsning ichki dunyosi, axloqiy qadriyatlari, ruhiy barqarorligi va ijtimoiy mas'uliyatini o'z ichiga oluvchi murakkab ijtimoiy-falsafiy jarayon bo'lib, u insonning hayotga bo'lgan munosabati, dunyoqarashi hamda axloqiy me'yorlar bilan uyg'unlikda yashashini ta'minlaydi. Ushbu jarayon shaxsning nafaqat individual kamoloti, balki jamiyatning umumiy ma'naviy holatini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Falsafa nuqtai nazaridan ma'naviyat shaxsning o'zini anglash, jamiyatdagi o'rnini belgilash va ijtimoiy qadriyatlarga ongli munosabatini shakllantirish mexanizmi sifatida talqin etiladi [6: 112–113]. Shu ma'noda, ma'naviy

taraqqiyot inson faoliyatining axloqiy mezonlar asosida boshqarilishini ta'minlab, shaxsiy manfaatlar bilan ijtimoiy manfaatlar o'rtasidagi muvozanatni mustahkamlaydi.

Jahon falsafiy tafakkurida ma'naviy taraqqiyot inson tafakkurining kognitiv va madaniy asoslari bilan chambarchas bog'liq holda o'rganiladi. Xususan, G'arb falsafasida ma'naviyat shaxsning axloqiy tanlovi, mas'uliyati va ijtimoiy faolligi bilan izohlanadi; u jamiyat taraqqiyotining ichki harakatlantiruvchi kuchi sifatida e'tirof etiladi [11: 87–89]. Bu yondashuvda ma'naviyat insonning ongli ravishda tanlov qilish qobiliyati, erkinlik va mas'uliyat uyg'unligida namoyon bo'ladigan hodisa sifatida qaraladi. MDH olimlari tadqiqotlarida esa ma'naviy taraqqiyot jamiyatning tarixiy tajribasi, madaniy merosi va ijtimoiy qadriyatlar bilan uzviy bog'langan holda ko'rib chiqiladi [14: 56–58]. Ushbu qarashlarda milliy xotira, tarixiy davomiylik va madaniy an'analar shaxs ma'naviyatining shakllanishida asosiy omillar sifatida baholanadi.

O'zbekiston falsafiy an'alarida ma'naviyat milliy ongni shakllantirish, tarixiy va madaniy merosni asrab-avaylash orqali jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omil sifatida talqin etiladi. Milliy ma'naviyat kontseptsiyasi shaxsning axloqiy va ruhiy barkamolligini mustahkamlash, vatanparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik faolligini rivojlantirishga yo'naltirilgan ichki me'yorlar tizimini yaratishga xizmat qiladi [4: 41–43]. Bu jarayonda milliy qadriyatlar shaxs ongiga singdirilib, uni jamiyat manfaatlar bilan uyg'unlashtirish asosiy maqsad qilib qo'yiladi.

Zamonaviy falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ma'naviy taraqqiyot — bu shaxsning o'ziga xos dunyoqarashini mustahkamlash, axloqiy normativlar bilan uyg'un hayot kechirish va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish jarayonidir. Bu jarayon bir vaqtning o'zida milliy qadriyatlarni saqlash va global madaniy makon bilan muloqotda bo'lishni ham taqozo etadi. Aynan shu uyg'unlik O'zbekistonda olib borilayotgan ma'naviy siyosatning falsafiy asosini tashkil etadi [3: 29–31]. Bunda ochiqlik, bag'rikenglik va madaniyatlararo muloqot tamoyillari milliy o'zlikni yo'qotmagan holda rivojlanish imkonini beradi.

Madaniy taraqqiyot insonning ruhiy va estetik ehtiyojlarini qondiruvchi, jamiyatning ijtimoiy hamda iqtisodiy rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omil hisoblanadi. Falsafiy yondashuvga ko'ra, madaniyat — bu jamiyat a'zolari tomonidan yaratilgan moddiy va ma'naviy qadriyatlarning yaxlit tizimi bo'lib, u ijtimoiy tajriba uzatilishining asosiy vositasidir [10: 18–19]. Madaniyat orqali jamiyat o'z tarixiy tajribasini saqlaydi, avloddan avlodga uzatadi va yangilanib boradi.

O'zbekiston madaniy taraqqiyoti boy tarixiy meros, adabiyot, san'at va milliy an'analar bilan bog'liq holda rivojlanib kelmoqda. Ushbu merosni falsafiy tahlil qilish va zamon talablariga moslashtirish jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, ma'naviy uyg'unlik va milliy o'zlikni anglash jarayonlarini kuchaytiradi [4: 64–66]. MDH olimlari ham madaniyatning aynan shu integrativ xususiyatini jamiyat taraqqiyotining muhim sharti sifatida qayd etadilar [14: 59], ya'ni madaniyat ijtimoiy birlikni mustahkamlovchi va ma'naviy taraqqiyotni jadallashtiruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi.

Bugungi globallashtirish sharoitida O'zbekistonda ma'naviy va madaniy taraqqiyot jamiyat barqarorligi, milliy o'zlikni saqlash hamda shaxs kamolotini ta'minlashga qaratilgan strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda. Zamonaviy falsafiy va ijtimoiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy-madaniy rivojlanish bir vaqtning o'zida milliy an'analar va global madaniy jarayonlar uyg'unligiga tayanishi lozim. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda ushbu jarayon quyidagi asosiy yo'nalishlar orqali amalga oshirilmoqda.

Ta'lim va ma'rifat. Ta'lim va ma'rifat ma'naviy taraqqiyotning tayanch instituti bo'lib, u milliy qadriyatlar, tarixiy meros va falsafiy tafakkur asosida yosh avlod dunyoqarashini shakllantirishga

xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik-falsafiy qarashlarga ko'ra, ta'lim nafaqat bilim berish, balki shaxsda axloqiy mas'uliyat, ijtimoiy faollik va tanqidiy tafakkurni rivojlantirishni ham nazarda tutadi. O'zbekiston olimlari ta'lim orqali shaxsning ma'naviy immunitetini kuchaytirish, uni turli mafkuraviy tahdidlardan himoya qilish mumkinligini ta'kidlaydilar [13: 22–24].

Jahon olimlari tadqiqotlarida ham ta'limning madaniy va ma'naviy taraqqiyotdagi o'rni alohida e'tirof etilib, u jamiyatning intellektual va axloqiy salohiyatini belgilovchi asosiy omil sifatida baholanadi. MDH maktabi vakillari esa ta'limni milliy madaniyat va tarixiy xotirani uzluksiz uzatish mexanizmi sifatida ko'radilar. Ushbu yondashuvlar O'zbekiston ta'lim tizimida ma'naviy tarbiyaning ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishiga falsafiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

San'at va madaniyatni rivojlantirish. San'at va madaniyat jamiyatda estetik didni shakllantirish, ma'naviy qadriyatlarni ommalashtirish va shaxs ruhiy olamini boyitishning muhim vositasi hisoblanadi. Teatr, musiqa, kino va adabiyot orqali jamiyat a'zolarida go'zallikni idrok etish, axloqiy me'yorlarga hurmat va milliy o'zlikni anglash tuyg'usi mustahkamlanadi [10: 21].

Jahon madaniyatshunosligida san'at ijtimoiy ongga ta'sir ko'rsatuvchi kuchli madaniy mexanizm sifatida baholanadi. MDH olimlari esa san'atni jamiyatdagi ma'naviy birdamlikni mustahkamlovchi integrativ omil deb hisoblaydilar. O'zbekiston sharoitida milliy san'at va madaniyatni rivojlantirish, ularni zamonaviy shakllarda namoyon etish orqali yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Axloqiy va etik normativlar. Ma'naviy taraqqiyotning muhim jihatlaridan biri axloqiy va etik normativlarning jamiyat hayotida ustuvor o'rin egallashidir. Ushbu normativlar shaxsning ijtimoiy mas'uliyatini kuchaytirish, huquqiy va axloqiy me'yorlar uyg'unligini ta'minlash orqali ijtimoiy barqarorlikka xizmat qiladi [3: 44]. Falsafiy nuqtai nazardan, axloqiy me'yorlar shaxs erkinligi va mas'uliyati o'rtasidagi muvozanatni belgilovchi asosiy mezon hisoblanadi.

MDH olimlari tadqiqotlarida axloqiy qadriyatlarning zaiflashuvi jamiyatda ijtimoiy inqirozlarga olib kelishi mumkinligi ta'kidlanadi. Shu bois, O'zbekistonda axloqiy tarbiya, ijtimoiy adolat, vatanparvarlik va fuqarolik mas'uliyatini mustahkamlashga qaratilgan siyosat ma'naviy taraqqiyotning muhim yo'nalishi sifatida amalga oshirilmoqda.

Texnologiya va madaniyat uyg'unligi. Zamonaviy raqamli jamiyat sharoitida texnologiya va madaniyat uyg'unligi ma'naviy taraqqiyotning yangi bosqichini belgilab bermoqda. Raqamli texnologiyalar orqali madaniy merosni saqlash, uni ommalashtirish va global madaniy makonda targ'ib qilish imkoniyatlari kengaymoqda [12: 51–52]. Bu jarayon milliy madaniyatning raqamli transformatsiyasini ta'minlab, uni zamonaviy avlod uchun yanada yaqin va tushunarli qiladi.

Jahon tadqiqotchilari texnologiyani madaniyatni yo'qotuvchi emas, balki uni yangi shakllarda davom ettiruvchi vosita sifatida baholaydilar. MDH va O'zbekiston olimlari esa texnologik taraqqiyot milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashgan taqdirdagina ijobiy natija berishini ta'kidlaydilar. Shu sababli, O'zbekistonda raqamli madaniyatni rivojlantirish milliy va umuminsoniy qadriyatlar muvozanatini saqlagan holda olib borilmoqda.

MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy va madaniy taraqqiyot O'zbekiston jamiyatining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi strategik ahamiyatga ega bo'lgan ko'p qirrali ijtimoiy-falsafiy jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ma'naviyat shaxsning axloqiy kamoloti, ijtimoiy mas'uliyati hamda milliy ongini shakllantiruvchi fundamental omil bo'lib, jamiyat taraqqiyotining ichki harakatlantiruvchi kuchi vazifasini bajaradi. Madaniyat esa tarixiy xotira, ijtimoiy integratsiya va estetik qadriyatlarning

uzluksiz uzatilishini ta'minlab, jamiyat barqarorligining muhim institutsional asosi sifatida faoliyat yuritadi.

Zamonaviy globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash bilan bir qatorda ochiqlik, bag'rikenglik va madaniyatlararo muloqot tamoyillariga tayanilgan ma'naviy siyosat O'zbekiston taraqqiyotining muhim falsafiy asosini tashkil etmoqda. Ta'lim va ma'rifat, san'at va madaniyat, axloqiy-etika hamda raqamli texnologiyalar o'rtasidagi tizimli uyg'unlik orqali ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash jamiyatning intellektual va ruhiy salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan, ma'naviy va madaniy rivojlanish masalalarini falsafiy-nazariy nuqtai nazardan chuqur tahlil qilish hamda ularni amaliy ijtimoiy jarayonlar bilan uzviy bog'lash O'zbekistonning uzoq muddatli milliy taraqqiyot strategiyasida muhim ilmiy va ijtimoiy ahamiyat kasb etadi.

Xulosa.

Mazkur tadqiqot natijalari O'zbekistonda ma'naviy va madaniy taraqqiyotni rivojlantirishda falsafiy-nazariy yondashuvni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bois ta'lim tizimida ma'naviy-falsafiy komponentni kengaytirish, yosh avlodda axloqiy mas'uliyat va tanqidiy tafakkurni shakllantirish muhim hisoblanadi. Shuningdek, san'at va madaniyat institutlari orqali milliy qadriyatlarni rivojlantirish, axloqiy me'yorlarni ijtimoiy hayotga tizimli joriy etish hamda raqamli texnologiyalar yordamida milliy madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Тишабаева Л. А. Развитие ремесла в Узбекистане //Проблемы современной науки и образования. – 2019. – №. 11-1 (144). – С. 110-111.
2. Тишабаева Л. А. Роль трудов учёных-мыслителей востока в духовном возрождении общества //Достижения науки и образования. – 2018. – №. 13 (35). – С. 34-35.
3. Тишабаева Л. А. Эффективное применение педагогических и образовательных технологий на занятиях //Достижения науки и образования. – 2019. – №. 3 (44). – С. 54-56.
4. Тишабаева Л. А. Возможности развития туризма в городе Куvasай Республики Узбекистан //Научные исследования. – 2018. – №. 6 (25). – С. 25-27.
5. Rajabov M. J., Rajabova X. X. Self-consciousness of students in social and psychological mechanisms //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 12. – С. 176-179.
6. Khusanboyevna R. K. INNOVATIVE CRITERIA AND LEVELS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF INFORMATION TECHNOLOGY //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2025. – Т. 5. – №. 2. – С. 300-305.
7. Xusanboyevna R. X. SCIENTIFIC APPROACHES TO PEDAGOGICAL COMPETENCE IN DEVELOPED COUNTRIES //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 11. – №. 12. – С. 1148-1156.
8. Rajabova X. X., Dekhkanova M. B. TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATI TA'LIM-TARBIYA JARAYONINING PIROVARD NATIJASI SIFATIDA //Academic research in educational sciences. – 2023. – Т. 4. – №. TMA Conference. – С. 251-255.
9. Эргашев У. А. ПРИОРИТЕТ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ЭТИКИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ //Экономика и социум. – 2023. – №. 12 (115)-1. – С. 1573-1575.
10. Эргашев У. А. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ //Экономика и социум. – 2023. – №. 10 (113)-1. – С. 785-788.

11. Adhamovich E. U. AESTHETIC AND ECOLOGICAL ATTITUDE OF THE PERSON TO NATURE CHARACTERISTICS OF THE FORMATION OF ITS PROPERTIES //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 42. – С. 543-546.
12. Adhamovich E. U. PROBLEMS OF PATRIOTIC SENSE FORMATION IN YOUTH //Gospodarka i Innowacje. – 2023. – Т. 42. – С. 209-212.
13. Adhamovich E. U. THE ROLE OF PERSONALITY EDUCATION IN PERSONAL SOCIAL ACTIVITY //Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture. – 2023. – Т. 4. – №. 11. – С. 107-111
14. Muratovna O. Z. THEORETICAL FOUNDATIONS OF USING THE TRADITIONS OF FOLK PEDAGOGY IN EDUCATING THE YOUNG GENERATION IN THE NATIONAL SPIRIT //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 11. – №. 10. – С. 74-77.
15. Madaliev, M., Usmonov, M., Otajonov, J., Bilolov, I., Otakhanova, Z., Rajabova, K., & Israilov, S. (2024). The effect of slip on the development of flow separation due to a bump in a channel based on a two-fluid turbulence model. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 508, p. 06003). EDP Sciences.
16. Qodirov, X., Rajabova, X., Abdullajonova, N., Otaxonova, Z., Aliev, I., Abdurakhmon, S., & Sayitov, S. (2024). On analytical study of heat transfer phenomenon in special-shape soldering iron. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 508, p. 05006). EDP Sciences.
17. Zamiraxon O., Madinabonu S. MECHANISMS FOR ACTIVATING FEMALE STUDENTS'ENGAGEMENT IN DEVELOPING LANGUAGE LEARNING SKILLS THROUGH INTERACTIVE METHODS BASED ON FOLK PEDAGOGY //Universum: технические науки. – 2025. – Т. 7. – №. 6 (135). – С. 28-31.
18. Madaliev, M., Mamatov, A., Otajonov, J., Kadyrov, K., Bilolov, I., Otakhanova, Z., & Muminov, K. (2024). Numerical study of flow after NASA 4412 aerodynamic profile based on the SST turbulence model. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 508, p. 06006). EDP Sciences.
19. Boykuziyeva R. K. Theoretical and practical issues of researching the characteristics of the formation of social tolerance in students //Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2023. – Т. 18. – С. 14-19.
20. Бойкузиева Р., Тишабаева Л. Ахборотлар ёрдамида туристик оқимни ва турмахсулотларни етказиб беришни бошқариш //Yosh Tadqiqotchi Jurnalı. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 31-37.
21. Юсупов А., Бойкузиева Р. УГРОЗЫ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В МИРЕ НА ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ И СПОСОБЫ ИХ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ //Экономика и социум. – 2023. – №. 12 (115)-1. – С. 1613-1617.
22. Karimovna B. R. Modern Problems of Attracting Students to the National Cultural Heritage //Zien Journal of Social Sciences and Humanities. – 2023. – Т. 27. – С. 32-35.
23. Boyqo'zieva R. MILLIY MADANIY MEROSIMIZNI O 'RGANISHDA TALABALAR INTELLEKTUAL MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY JARAYONLARI //Farg'ona davlat universiteti. – 2023. – №. 3. – С. 46-46.
24. Ўринбоева М. С. ТАБИАТГА ЭКОЛОГИК МУНОСАБАТЛАР ТАРИХИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1554-1557.
25. Sodikovna, O. M. (2023). Ethical Aspects of Ecological Relations. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 4(1), 131-134. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/EWDR3>

26. Maftuna O. MILLIY ETOSFERA VA EKOLOGIK MADANIYAT //Yosh Tadqiqotchi Jurnal. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 197-203
27. Ўринбоева М. С., Расулова Ш. А. ЭКОЛОГИК БАҚҚАРОР ТАРАҚҚИЁТНИ ТАЪМИНЛАШДА АХЛОҚНИНГ ФУНКЦИЈЛАРИ //ТОШКЕНТ-2021. – С. 104.
28. Уринбаева М. С. ТАБИАТГА ЭКОЛОГИК МУНОСАБАТ ВА МАДАНИЯТ //Экономика и социум. – 2021. – №. 11-2 (90). – С. 506-508.
29. Murodil R. The concept of makiavellism in the scientific psychological literature and the degree of mac-scale in a person //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 5. – С. 1249-1257.
30. Rajabov M. J. MANIPULATION AS PROCESS DECISION MAKING IN ADVERTISING //Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества. – 2020. – С. 358-360.
31. Murodil R. The concept of makiavellism in the scientific psychological literature and the degree of mac-scale in a person //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 5. – С. 1249-1257.
32. Ражабов М. Ж. Психоллингвистик жараёнда манипуляциянинг роли //Инновации в педагогике и психологии. – 2021. – Т. 4. – №. 7.
33. Jumaboevich R. M. Black Three in Personal Psychological Characteristics or Maciavelism, Psychopathy and Narsism. – 2022.
34. Atamukhamedova M. R., Eminov A. Y., Boratov O. M. Changes in the respiratory and blood system as a result of physical exercises //CHANGES. – 2019. – Т. 10. – С. 102019.
35. Yigitalievch E. A. THE IMPORTANCE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS FOR HUMAN HEALTH AND YOUTH DEVELOPMENT //International Journal of Pedagogics. – 2022. – Т. 2. – №. 05. – С. 26-29.
36. Mikheeva A. I. HEALTH BENEFITS OF REGULAR PHYSICAL ACTIVITY: A LITERATURE REVIEW //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 11. – С. 467-474.
37. Mikheeva A. I. К НЕКОТОРЫМ ПРОБЛЕМАМ ВОСПИТАНИЯ В ХОДЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА //Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 9. – С. 90-97.
38. Mikheeva A. I. PHYSICAL EDUCATION AND PHYSICAL ACTIVITY IN MODERN LIFESTYLE //Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 31-39.
39. Mikheeva A. TEACHING SKILL OF THE TEACHER AND ITS FORMATION //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2020. – Т. 2. – №. 8. – С. 323-328.
40. Михеева А. И. ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ //Доктор экономических наук, профессор ЮВ Федорова Доктор филологических наук, профессор АА Зарайский Доктор социологических наук, доцент ТВ Смирнова. – 2019. – С. 47.
41. Abduxalim o'g'li, A. I. (2025, September). FARG 'ONA VODIY VILOYATLARIDA MEHNAT BOZORI: MAVJUD HOLAT VA MUAMMOLAR. In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 2, pp. 451-454).
42. Abdukhamidov, I. (2021, June). PROCESSES OF POPULATION MIGRATION IN FERGANA REGION. In *Конференции*.